MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE TELGRAF MÜHENDİSİ AHMED FAHRİ BEY'İN BİR RAPORU

Prof. Dr. Bahri ATA
Gazi Üniversitesi
ORC-ID: 0000-0002-2214-0560

"...Bir gizli dertle çatlar
Telgraf direkleri..."
(Ömer Bedrettin 1927)

GİRİŞ

Bu yazının amacı, Millî Mücadele dönemine ait telgraf müfettişi Ahmed Fahri imzalı bir belgeyi sunmak, hangi Fahri'nin yazdığını belirledikten sonra Ahmed Fahri'nin hayatından söz etmek ve bu belgeyi, olayların geçtiği mekâna, kronolojik gelişime ve dönemin sosyal ve siyasî bağlamına yerleştirmektir. Bu belge, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü arşivindedir [TİTE-A6 kataloğu 406, kutu: 179, Belge: 12, R. 07.02.1338 (M.7 Şubat 1922)]. Bu katalog, Eski Nafia Vekili, Paris ve Budapeşte Büyükelçisi Behiç Erkin tarafından Enstitüye verilen belgelerden oluşmaktadır. Bu belge, şimendifer idaresinin haberleşmesinin sağlanması için telgraf hatlarının ıslahı konusunda bir rapordur.

1934 öncesi dönemde soyadı uygulamasının olmaması nedeni ile kişiler birbirine karıştırılabilmektedir. Millî Mücadele döneminde Kâzım Paşaların karıştırıldığı durumlar da olduğu gibi Posta ve Telgrafçılık tarihinde Fahri Beylerin de karıştırıldığını görülmektedir. Bu yıllarda posta ve telgraf işleriyle ilgili olarak altı Fahri ismi ile karşılaşılmaktadır. Biri 1862 doğumlu Darüşşafaka'nın ilk mezunu Ahmed Fahri Bey, ikincisi 1877 doğumlu Galatasaray Lisesi mezunu ve Telgraf Mesâlih Kalemi Müdürü M. Fahri (Şandor/Şandur!)'dur. İkinci Fahri (Şandor) (1877-1953), Ferik İskender Paşa'nın oğlu olup 1895'te Posta ve Telgraf Nezaretinde ecnebi tahrirat kalemi kâtibi olarak işe başlamıştır. 1912'de Telgraf Mesalih kalemi müdürü, 1916'da Müşavirlik Başkatibi, 1921'de Telgraf ve Teftiş Umuru Müdürü, 1922-1923 yılları arasında Umur Müdür vekili oldu. 4 Şubat 1934'te emekli oldu[1]. Üçüncüsü Telgrafçı Fahri İlgören (1879), Millî Mücadele döneminde Kuruçay, Ordu ve Samsun'da Posta ve Telgraf müdürlüğü yaptı. Fahri İlgören, Üsküp Telgraf Merkezi'nde stajyer olarak göreve başladı[2].

Parlak, *PTT Mekteb-i Âlisi* adlı yüksek lisans tezinde 1919 ve 1921 fen kısmı mezunları arasında iki Fahri Bey daha zikretmektedir ancak sicil numaralarına

[1] Anonim, "Fahri Şandor", *Postel,* 12, (1962), s.2.
[2] Hüsnü Sadık Durukal, "80'lik Telgrafçı Fahri İlgören ile Karşıkarşıya", *Güvercin,* 19, (1958), s.3.

ulaşamamıştır[3]. Bir de 1941 ve 1943 yılları arasında Münakalât Vekilliği yapmış olan altıncı bir Amiral Fahri (Engin) (1888-1970) bulunmaktadır. Durukal, Ahmed Fahri'nin Nezarette Darüşşafaka'nın ilk mezunu olduğunu ve "*büyük Fahri*" olarak anıldığını belirtmektedir[4].

Darüşşafaka Dergisi yönetimi, 2009'da Darüşşafaka'nın ilk mezunu Ahmed Fahri Bey'in 85 yaşındaki en büyük torunu Şermin Bekdik Üryani'ye ulaşmış ve bir tür aile ve sözlü tarih çalışmasını yayımlamıştı[5]. Burada torunu Şermin Bekdik Üryani, Ahmed Fahri Bey'in Millî Mücadele'ye de aktif destek verdiğini ve Türk İstiklâl Harbi başladığında ailesiyle Konya'ya gittiği ileri sürülmüştü. Ancak buna ilişkin bir kanıt sunmamıştı[6]. İşte yukarıda TİTE arşivinde A6 Kataloğundaki bu belgenin bu iddiaya bir kanıt olduğu ileri sürülebilir.

Aşağıda 1862 doğumlu ve Darüşşafaka'nın ilk mezunu Ahmed Fahri Bey'in hayatı temelde sicill-i ahvâl defterindeki kayıtlara dayalı olarak ortaya konduktan sonra raporun yazıldığı ortam hakkında bilgi verilecek ve raporun içerik analizi paylaşılacaktır.

AHMED FAHRİ'NİN (1862-1930) HAYATI

Ahmed Fahri, Galata Gümrüğü kâtiplerinden Hafız Ahmed Efendi'nin oğludur. Hicri 1278 yılının Zilkade ayında (Nisan-Mayıs 1862) Nevşehir'de doğdu. Aile tarihine göre 24 Mayıs 1862'de doğdu. İstanbul'da Mercanağa İlk Mektebi'ni bitirdi. 15 Ağustos 1872'de Darüşşafaka'ya kaydoldu. Darüşşafaka'nın son sınıfında Emile Lacoine'den telgraf dersi aldı[7]. 4 Ağustos 1879'da Darüşşafaka'dan birincilikle mezun oldu[8]. Ahmed Fahri'ye göre kendisi 1879 (H. 1297), Salih Zeki'de 1880 (H.1298) yılı mezunları birincisidir[9].

Sicill-i ahvâl defterindeki kayda göre, 17 Eylül 1881'de (H.22 Şevval 1298) 300 kuruş maaş ile Mekteb-i Sultani Türkî muallimliğine atandı. Aynı yılın 27 Ekim'inde (H.3 Zilhicce) yirmi yaşında 400 kuruş maaş ile Telgraf ve Posta Nezareti Fen Kalemine memur olarak geçti.

Ahmed Fahri, 1883'te (R.1299) telgrafçılık tahsiline Fransa'ya gönderilen dört Darüşşafakalı öğrenciden (Mustafa Fuad, Mehmed Şevki ve Salih Zeki) biri oldu[10]. Ahmed Fahri, Salih Zeki ile birlikte Paris'e Viyana üzerinden geçti. Emile Lacoine isteğiyle Viyana'da Milletlerarası Elektrik Sergisi'nde (16 Ağustos-18 Eylül 1883) yirmi gün kadar Osmanlı pavyonunda âlât ve edevâtın ziyaretçiye ta-

[3] Ferhat Hüseyin Parlak, "PTT Mekteb-i Âlisi (1910-1934)". Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Üniversitesi, 2013, s. 81.
[4] Hüsnü Sadık Durukal, "Hocamız merhum Mehmet Kalmuk'un Paristeki tahsil hayatına dâir hâtıraları ". *Post-Tel,* 11/21 (1955), s.2.
[5] Anonim, "1" numaralı Darüşşafakalı'nın gerçekleşen rüyası". *Darüşşafaka*, 1/3 (2009), s. 15-16.
[6] Anonim, " "1" numaralı" s. 15.
[7] Mehmet Emin Kalmuk, "P.T.T. Hizmetinde Darüşşafakalılar" *Darüşşafaka: Türkiye'de İlk Halk Okulu*" içinde. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1948, s.32. Emile Lacoine için bkz.Tanju Demir, "Osmanlı Haberleşme Kurumunda Yabancı Uzmanlar ve Emil Locaine Efendi", *Kebikeç*, 19, (2005), s.47.
[8] Anonim, " "1" numaralı", s.14.
[9] Celal Saraç, *Salih Zeki Bey, Hayatı ve Eserleri,* haz., Yeşim Işıl Ülman, İstanbul; Kızılelma Yayıncılık, 2001, s.155.
[10] Seyfi Toptaş, İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2004, s. 26.

nıtımında görev aldılar[11]. 13 Ekim 1883'te (H.11 Zilhicce 1300) 350 Frank maaş ile Paris'e tahsile gönderildi.

Ahmed Fahri, *Muallimler Mecmuası'nda* Salih Zeki ile anılarını yazdığı yazıda Ahmed Rıza'ya yazılmış bir tavsiye mektubu ile Paris'e hareket ettiklerini belirtmektedir[12]. Tıpkı Ahmet Rıza ve diğer posta ve telgraf alanında eğitime gönderilen kişiler (Salih Zeki, Mustafa Fuad, Ahmed Şevki, Mehmed Ali, Mustafa Nesimi) gibi, Ahmed Fahri de Paris'te Avenue Villiers'de Madam Mellier'in pansiyonunda kaldı[13]. Ahmed Fahri, École Supérieure de Télégraphie'yi bitirdi. 1885'te Ahmed Fahri Bey, Salih Zeki ile birlikte yurda döndü[14].

14 Eylül 1885'te (H. 4 Zilhicce 1302) irâde-i seniyye ile 750 kuruş maaş ile Fen Kalemine tayin edildi. PT Nâzırı tarafından Posta ve Telgraf Nezareti fen kalemine ikişer bin kuruş maaşla mühendis olarak görevlendirmeleri Nezâret'te sorun olmuş, daha sonra bu maaş 750 kuruşa indirilmişti. Aynı günlerde Ahmed Fahri, Darüşşafaka ve Mekteb-i İdadi-i Mülkî'de hikmet-i tabiiye (Fizik) dersleri verdi ve Salih Zeki ile birlikte bu dersin kitabını da yazdılar[15].

9 Aralık 1885'de (H. 2 Rebiülevvel 1303) uhdesine rütbe-i salise tevcih buyruldu. 12 Kasım 1888'de (H. 8 Cemaziyülevvel 1306) 1250 kuruş maaş ile Telgraf Mühendisliğine nakledildi. Ahmed Fahri, 1891'de Galata Postahanesi Müdürü Petaci Efendi (İtalyan tebaasından Edoardo Petacci olmalı) ile Viyana Posta Kongresine katıldı[16] . 10 Haziran 1892'de (H. 14 Zilkade 1309) İran devleti tarafından Şîr-u Hurşid Nişanı ita olundu.

5 Mayıs-31 Ekim 1893 tarihleri arasında Chicago'da düzenlenen Chicago Dünya Fuarında (Dünya Kolomb Sergisi) ikinci komiser olarak görevlendirildi[17]. Torunu Şermin Bekdik Üryani, genç Ahmed Fahri'nin Osmanlı'yı Chicago'da temsil etmek ve daha yaşlı görünmek için sakal bıraktığını aktarmaktadır[18]. Daha sonra Fransız Hükûmeti, ona Legion d'Honneur nişanını takdim etti. 1893/94'da (1309) Posta Nezâreti Aliyesi Tercüme-i Mühimme Kalemi Müdürü olarak görülmektedir[19].

5 Mayıs-15 Haziran 1897'de Ahmed Fahri, Washington'da 5. Posta Kongresine Washington Elçisi Mustafa Tahsin, Elçilik Ataşesi Seyfettin Bey ile birlikte katıldı[20]. Burada tanıştığı Hollandalı bir ressama yağlıboya portresini yaptırdı[21]. Amerikan hükûmeti tarafından kendisine Gümüş madalya verildi.

[11] Ali Birinci, "Salih Zeki Bey Destanına Mukaddeme". Müteferrika, 1/61, (2022), s. 19.
[12] Ahmed Fahri, "Salih Zeki Bey (Hasan Fehmi Bey Biraderime)". *Muallimler Mecmuası*, 2/21, (1924), s. 590.
[13] Hüsnü Sadık Durukal, "Hocamız merhum Mehmet Kalmuk..", s.1.
[14] Kalmuk, "*P.T.T Hizmetlerinde",* s. 33.
[15] Ahmed Fahri, "Salih Zeki Bey", s. 592.
[16] Bu kişi İtalyan tebaasından Edoardo Petacci olsa gerektir. İsmi bir çalışmada "Pettacci Efendi " bkz. Tanju Demir, "Osmanlı haberleşme kurumunda..), s.50, başka bir çalışmada "Petaksi Efendi" bkz Mehmet Şükrü Yaman "Osmanlı Posta Teşkilatı'nın..), s. 199. olarak geçmektedir.
[17] Sergide Osmanlı Hükûmetinin birinci komiseri daha sonra Sadrazam olacak olan İbrahim Hakkı Paşa'dır. Ubeydullah Efendi'ye göre de Ahmed Fahri Bey, Darüşşafaka'nın ilk mezunu olup, 1 numaralı şehadetnameye sahiptir. Bkz. Ahmet Turan Alkan, *Sıradışı Bir Jön Türk Ubeydullah Efendi'nin Amerika Hatıraları*. Ankara: İletişim Yayınları, 1989, s. 155-156.
[18] Anonim, " "1" numaralı", s.16.
[19] Meltem Kocaman, "Darüşşafaka'da Fizik Eğitiminin Başlangıcı". *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, XIV/2 (2013), s. 100.
[20] Mehmet Şükrü Yaman "Osmanlı Posta Teşkilatı'nın" s. 203.
[21] Anonim, " "1" numaralı" s. 16.

15 Mayıs 1901'de (H. 26 Muharrem 1319) Telgraf ve Posta Nezareti muavinliğine, iki ay sonra da 3300 kuruş maaşla Galata Postanesi müdürlüğüne atandı. 18 Şubat 1902'de (H. 10 Zilkade 1319) 5000 kuruş maaş ile Posta Müdür-i Umumiliğine atandı. 22 Eylül 1902'de (H. 18. C. Ahir 1320) 1. derecenin 1. kademesine yükseltilmiştir.

16 Kasım 1902'de (H. 14 Şaban 1320) Musul Hicaz demiryolu madalyası ihsan buyruldu. 6 Şubat 1903'te (H. 8 Zilkade 1320) Fav hattı (Irak, Basra'da) komisyon azalığına tayin buyruldu. 2 Eylül 1904'ten (H. 21 C. Ahir 1322) itibaren 3 ay Nezâreti Müsteşarlığı'na vekâlet etti.

Ahmed Fahri, 7 Nisan-26 Mayıs 1906 tarihleri arasında Roma'da düzenlenen 6. Posta Kongresine Roma Elçisi Ali Fuad ve Hikmet Bey ile katıldı[22]. 22 Mart 1906'da (H. 26 Muharrem 1324) tarihli yazıdan anlaşıldığı üzere Ahmed Fahri'nin, Washington görevinde fazladan harcadığı 206 lira bu sefer Roma görevi harcırahına eklendi[23]. İtalya Hükûmeti tarafından 25 Aralık 1906'da (H. 9 Zilkade 1324) Grande Ufficiale Nişanı verildi.

Ahmed Fahri, 13 Mart 1909'da Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye'nin (Darüşşafaka Cemiyeti) yeniden canlandırılması faaliyetinde rol aldı ve idare meclisine üye seçildi. 15 Mart'ta da Darüşşafaka Mezunların Cemiyeti'nin ilk yönetim kurulu başkanlığına seçildi[24].

Osmanlı kadro defterindeki kayıtlardan 26 Eylül 1909'da (H. 11 Ramazan 1327) hizmet süresi 25-30 yıl arasında olup Tetkik-i Tensikat Komisyonu tarafından kadro defteri üzerinde emekli olunmak üzere kadro harici çıkarıldı. Kendisine isnad olunan ahz-ı rüşvet meselesi Komisyon tarafından 1 Ağustos 1910'da (H. 24 Recep 1328) karara bağlanmıştır. 9 Kasım 1910 (R. 27 Teşrin-i evvel 1326) tarihli sadrazam imzalı belgeden anlaşıldığına göre görevde 5000 kuruşu maaş alan Ahmed Fahri, emeklilik süresi dolmadan 2400 kuruş maaşla emekli edilmiş, bu soruşturma süresinde kendisine 1550 kuruşu mâzûliyet maaşı başlanması gerekiyormuş, bu yazı ile aradaki 850 kuruş aylık fark geri istenmektedir[25]. Komisyonun cevaz-ı istihdam kararından sonra 4 Mart 1911'de (H. 3 Rebiülevvel 1329) 2345 kuruş maaş tahsis olunmuştur.

Daha sonra Ahmed Fahri, 1913'te telefon komiserliği yaptı[26]. Zeynep Hanım ile evlendi. Mukbile ve Mukdime adında iki kızı oldu[27]. Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı günlerde İttihat ve Terakki Hükûmeti, İngilizlerin 1913'te kurduğu ve işlettiği Dersaadet Telefon Anonim Şirket-i Osmaniyesi'ne[28] el koymuş ve Talat Paşa tarafından şirketin işletilmesi Mehmet Emin Kalmuk'a teklif edilmişti. Mehmet Emin de Dersaadet Telefon A.Ş'nin müdürlüğüne Ahmed Fahri'nin (Darüşşafaka 1881 mezunu) getirilmesini ve kendisinin de baş mühendis olarak teknik

[22] Mehmet Şükrü Yaman "Osmanlı Posta Teşkilatı'nın" s. 216.
[23] BOA, BEO, nr. 2787/209023, 26.01.1324 (22 Mart 1906).
[24] Anonim, " "1" numaralı", s.15.
[25] BOA SD, nr. 2797/69 001, 27.08.1326 (9 Kasım 1910)
[26] Meltem Kocaman, "Darüşşafaka'da", s. 100.
[27] Anonim, " "1" numaralı", s.15.
[28] Bu şirket hakkında bkz. Yavuz Selim Karakışla, *Osmanlı Kadın Telefon Memureleri (1913-1923*), İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, 2014.

kısımları idare etmek gibi pek çok şartı ileri sürerek bir mukavelename ile kabul etmişti[29]. 14 Mart 1917'de Telefon şirketinin hükûmet tarafından işletilmesinin üçüncü yıldönümü kutlama töreninde istatistiklere dayalı olarak üç yıllık faaliyetleri özetledi[30].

Torunlarından Şermin Bekdik Üryani, Türk İstiklal Savaşı başladığında Ahmed Fahri'nin ailesi ile birlikte Konya'ya gittiğini ve Millî Mücadele'ye de önemli katkılarda bulunduğunu ifade etmektedir. Osmanlı arşivinde İstanbul Polis Müdüriyetine ait 14 Aralık 1921 tarihli (H. 13/R/1340) bir belge "*Anadolu Demiryolları Müdür-i Umumisi*" (?) Ahmed Fahri Bey'in, Konya yolculuğunu İtalya bandıralı Bingazi vapuruyla Kilikya havalisinden İstanbul'a yaptığını göstermektedir[31].

Ubeydullah Efendi, Amerika hatıralarını anlattığı eserinde "*Fahri Bey... bugün zannederim, şimendifer idaresinde mühim bir memuriyettedir.*"[32] diye yazmaktadır. Bu yazı dizisi Süleyman Nazif'in *Resimli Gazete*'sinde 24 Ekim 1925-10 Nisan 1926'da çıktığına[33] göre Ahmed Fahri'nin emeklilik sonrası Demiryolları işletmesi ile olan bağlantısına işaret eden ikinci mühim kanıt olarak kabul edilebilir. Ahmed Fahri, 18 Şubat 1930'da vefat etti[34]. Ailesi "Bekdik" soyadını aldı. En büyük torunu Şermin Bekdik Üryani'ye göre ailenin kökeni Orta Asya Oğuz Yıldız Türklerine kadar dayanmaktadır[35].

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE ANKARA HÜKÛMETİ'NİN DEMİRYOLU VE TELGRAF HATLARININ DURUMU

7 Şubat 1922 tarihli bu tarihi belge, Büyük Taarruza hazırlık günlerinde kaleme alınmıştır. Şimdi bu belgenin yazıldığı günlerde Millî Mücadele'nin lojistik üssü olan Konya ve Afyon arasındaki demiryolu ve telgraf iletişim durumuna bakmak gerekir. Bu konuda hiç şüphesiz ki birinci elden kaynaklardan biri de Demiryolları Genel Müdürü olan Behiç Erkin'in *Hâtırat (1876-1958)* adlı eseridir. Behiç Bey, burada Büyük Taarruz öncesi Konya-Afyon demiryolu ve telgraf hatlarının nasıl çalışır hale getirildiğini ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Kurmay Albay Behiç Bey, 5 Temmuz ve 12 Ağustos arası Eskişehir'de Anadolu-Bağdat Demiryolları işletme müdürlüğü, 3 Ağustos 1920 ve 17 Ağustos 1921 tarihleri arasında müdir-i umumiliği yaptı.

Erkin, *Hâtırat*'ında Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın kendisinden cephe arkasındaki demiryolları hakkında bir rapor yazmasını istediğini belirtmektedir. 20 Kasım 1921'de Ömer Lütfi (Yasan) Bey'den sonra Rauf Orbay'ın Nafia Vekili olması ile 29 Kasım'da ona Demiryolları Umum Müdürlüğünü tekrar teklif etti. Erkin'de belli şartlar çerçevesinde görevi kabul etti. Erkin, 3 Aralık 1921'de ikinci defa göreve başladı[36]. Erkin, demiryollarını 3 parçaya ayırmaktadır. 1. An-

[29] Hüsnü Sadık Durukal, "Millî değerden Büyük Kaybımız"". *Post-Tel,* 21/20 (1954), s. 26.
[30] PTT Genel Müdürlüğü, İstiklal Harbi'mizde PTT, Ankara:PTT, 2009, s. 41.
[31] BOA, DH.EUM.SSM, nr 47/48, 13.04.1340 (14 Aralık 1921)
[32] Ahmet Turan Alkan, "Sıradışı Bir Jön Türk Ubeydullah Efendi'nin.", s. 155.
[33] Ahmet Turan Alkan, "Sıradışı Bir Jön Türk Ubeydullah Efendi'nin.", s. 21.
[34] Ali Birinci, "Salih Zeki Bey", s. 18.
[35] Anonim, " "1" numaralı", s.15.
[36] Behiç Erkin, *Hâtırat 1876-1958,* Ankara: Türk Tarih Kurumu, 3. Bs., 2023, s. 217-218

kara-Sazak kısmı, 2. Adapazarı-Dil İskelesi kısmı 3. Afyon civarında Büyük Çobanlar istasyonundan Konya ve Yenice'ye kadar olan kısımdır[37].

Erkin, 21 Aralık 1921'de Konya'ya gelmiş ve 15 gün sonra yani 5 Ocak 1922'de Millî Kuvvetlerin elindeki son istasyon olan Büyük Çoban'a kadar teftiş gezisine çıkmıştır. Çobanlar istasyonu ile Afyon arasında 6 kilometrelik bir kısımda Yunanlıların demiryolu hattına zarar verdiği anlaşılmaktadır[38]. Erkin, telgraf hatları iyi işlemediği için hareket dairesini geçici olarak Çay istasyonuna taşıdığını belirtmektedir[39]. 19 Eylül 1922'de İcra Vekilleri Heyeti reisi Rauf Orbay ve BMM 2. Başkanı Ali Fuat Cebesoy İzmir'e gitmek için Konya'ya geldiler. Erkin'e göre telgraf hattında üç tel olup biri ordu, biri hükûmet ve biri de demiryolları içindi[40].

24 Şubat 1923'te Umum Müdürlüğünün bazı daireleri (Hareket, Yol, Cer ve Muhasebat) Eskişehir'e nakledildi. Diğer daireler, Konya'da kaldı[41]. Erkin'in, Demiryolları Genel Müdürlüğü görevi 31 Aralık 1925'e kadar sürdü.

Bu dönemde Malta Sürgünlerinden biri olan Mehmet Sabri Toprak, 11 Aralık 1920'de Posta ve Telgraf Umum Müdürlüğüne asaleten atanmıştı. Sabri Toprak da Darüşşafaka telgrafçılar geleneğine mensup bir kişi olup Nezarette 1899'da göreve başlamıştı[42]. Temmuz 1921'in sonuna doğru Posta ve Telgraf İdaresi, Fen heyetinden M. Fahri Bey'in (Şandor) başkanlığında Kayseri'ye taşındı. Sabri Bey ise birkaç katiple hükûmet merkezi Ankara'da kaldı[43]. İdare merkezi heyeti Kayseri'de M. Fahri Bey (Şandor) tarafından yönetildi. Aralık 1921'de PTİ, tekrar Ankara'ya taşındı[44]. Sabri Toprak'ın idareden ayrılmasından sonra, M. Fahri Şandor, 11 Ağustos 1923 ile 29 Ağustos 1923 tarihleri arasında vekâleten, bu tarihten itibaren 4 Şubat 1934'e kadar Posta ve Telgraf Müdür-i Umumiliği yaptı[45].

AHMED FAHRİ'NİN RAPORU ÜZERİNE

Telgraf Mühendisi Ahmed Fahri, raporu Demiryolları Müdüriyet-i Umumiye istediği için yazdığını belirtmektedir. Çay yönünden Büyük Çobanlar İstasyonuna kadar iki telgraf hattının var olduğunu belirtmektedir. Bu hat üzerinde Mors makinesi ile çalışıldığı anlaşılmaktadır. Akşehir ve Büyük Çobanlar arasındaki teller askerî amaçla kullanılmaktadır. Ereğli ve Hacıkırı tarafındaki telgraf hattı ise teftiş edilemeyecek bir durumdadır. Altı yüz kilometrelik hatta ne kadar fincan, demir tel ve direk lazım olduğu hesabı yapmaktadır. Elde 45 Morse makinesinin olduğu ve 12 makineye ihtiyaç olduğu belirtmektedir. 521 pil olduğunu ancak 550 pilin olması gerektiğini yazmaktadır. 134 pile ihtiyaç olduğunu ileri sürmektedir. Telgraf çavuşları ile fen memurlarının ellerinde olması gereken

[37] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 217-218.
[38] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 222.
[39] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 231.
[40] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 235.
[41] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 236.
[42] Sabri Bey'in 1910'da Tetkik-i Tensikat Komisyonu başkatibi olduğuna dikkat edilmelidir. Bkz. Seyfi Yıldırım, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Bürokrat ve Siyasetçi Mehmet Sabri Toprak". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 24/71, (2008), s.517.
[43] PTT Genel Müdürlüğü, İstiklal Harbi'mizde PTT, Ankara, 2009, s. 289.
[44] Seyfi Yıldırım, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Bürokrat" s.523.
[45] Anonim, "Fahri Şandor", *Postel,* 12, (1962), s.2.

âlât ve edevâtın da tamamlanması gerektiği belirtmektedir. Yol idaresine bağlı beş telgraf çavuşu müstahdemden söz etmektedir. Her on kilometrede bir nefer olmak üzere yol binicileri, telgraf teli ve hatlarında karşılaşacakları sorunu en yakın telgraf çavuşunu da haberdar etmeleri gerektiğini_vurgulamaktadır. Her 100 kilometrede bir çavuş çalıştırılmalı ve buna göre telgraf **çavuş** sayısı 6'ya çıkarılmalıdır. Konya merkezde de bir çavuş bulundurulmalı ve ona lehim uygulaması ve hat inşası kuralları öğretilmeli ve ihtiyaç olduğu zaman diğer çavuşları kontrole memur edilmelidir. Her iki yüz kilometrede birer fen memuru bulundurmak gerekli olup dört fen memuruna ihtiyaç vardır. Bunlardan biri Fartali Efendi'dir. Diğeri Ahmet Edip Efendi'dir. Üçüncü imtihan ile seçilmeli, dördüncüsü de yine merkezde ihtiyat olarak bulundurulup müfettiş muavini refakatinde istihdam olunmalıdır. Müfettiş muavini, atölye ve depoya nezaret edeceği gibi müfettişliğe mahmul evrakı takip ve intaç eyleyecek ve refiki ile birlikte tensip olunacak kayıtları tutmakla mükellef bulunacaktır. Atölyede bir torna tezgâhı ve saatçi aletleri olmalıdır. Küçük tamirler yapmak için bir de yamak olmalıdır. Telefonlarla meşgul Said Efendi'nin de telgraf müfettişliğine iltihakını önermektedir. Telgraf müfettişliği mürettebatı içinde Atölye hamalı ve müfettişliğin odacısını da saymaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu raporun daha iyi anlaşılması için Ahmed Fahri'nin hayatını ve Osmanlı dönemi posta ve telgraf tarihindeki yerini geniş olarak ortaya koymaya ortaya koymaya çalışılmıştır. Ubeydullah Efendi onu şöyle tanıtıyor: "*Fahri Bey, bu memleketin çok değerli ve mütefennin adamlar yetiştirmiş Darüşşafaka mezunlarından, Posta ve Telgraf idaresinin gerek fennî gerek idarî işlerinden temeyyüz etmiş erkanından bir vücud-u kıymetdârıdır*."[46]

Darüşşafakalı Telgraf Mühendisi Ahmed Fahri, Yaman'ın da ifade ettiği gibi Dünya Posta Birliği (Universal Postal Union–UPU) toplantılarında Osmanlı delegasyonu arasında yer aldığı zamanlarda Osmanlı Devleti alınan kararlarda aktif rol almıştır[47].

Ahmed Fahri, 60 yaşında Türk milletinin kendisine ihtiyaç duyduğu bir dönemde Konya'ya gitmiş ve Büyük Çobanlar istasyonundan Konya ve Yenice'ye kadar olan demiryolu boyunca telgraf hattının iyileştirilmesi için ihtiyaç duyulan bilimsel raporu hazırlamıştı. Bu bağlamda Avrupa'da ilk telgraf hatlarının demiryolu boyunca çekildiği ve telgraf hatlarının korunması meselesinin böylece çözüldüğü, Osmanlı toprakların da ise telgraf hatlarının demiryolu inşasından on yıl önce çekildiği akılda tutulmalıdır[48].

Ahmed Fahri'ye bu raporu kim hazırlattı? Dönemin Demiryolları Genel Müdürü Behiç Erkin'in hâtıratında Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın demiryollarının durumu işle ilgili bir rapor beklentisi içinde olduğu aşikârdır. Erkin'in hâtıralarından Ahmed Fahri'den bahsetmese de raporun bir suretinin onun koleksiyonundan gelmesi, raporun bilgisi dâhilinde hazırlandığını göstermektedir. Rapor, Behiç Erkin'in belirttiği Millî Kuvvetlerin elindeki 3. demiryolu parçası ile ilgilidir. Yani Afyon civarında Büyük Çobanlar istasyonundan Konya ve Yenice'ye kadar olan kısımla ilgilidir.

Diğer yandan tıpkı demiryolları şirketinde olduğu gibi demiryolları telgraf işlerinde de en azından 7 Şubat 1922'ye kadar fen memuru olarak Fartali Efendi gibi Hristiyan Osmanlı vatandaşlarının çalıştırıldığı görülmektedir. Behiç Erkin, Nafia Vekili Rauf Orbay'a Genel Müdürlüğü kabul şartları arasında "uzman Hristiyan personelin tekrar vazife başına getirilmesi"[49] maddesini eklemişti. Konya Valisi Haydar Bey, Behiç Erkin'e yazdığı 1 Eylül 1920 tarihli (R. 01.09.1336) yazıda gayrimüslim bazı telgraf memurlarının bütün harekâtı başkalarıyla paylaştığı bilgisi vardı[50]. 21 Aralık 1921'de hareket reis muavini Kaldis Efendi Konya'da bulunan İstiklâl Mahkemesine celb edilmiş, Behiç Erkin'in Mahkeme Reisi Muhiddin Baha Pars'a yazdığı bir tezkere ile bundan vazgeçilmişti[51]. Erkin'in bu süreçte verilen görevi başarmak için büyük bir riski göz önüne aldığı anlaşılmakta-

[46] Ahmet Turan Alkan, "Sıradışı Bir Jön Türk Ubeydullah Efendi'nin.", s. 155.
[47] Mehmet Şükrü Yaman, "Osmanlı Posta Teşkilatı'nın" s. 246.
[48] Bahri Ata,"Talihsiz Osmanlı Kuşları: On yıl Geciken Telgraf ve Stratford Canning" *Türk Yurdu,* 1487149, (2000). s. 151.
[49] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 217.
[50] İsmet Türkmen, "Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde Demiryolları İdaresinin Güvenliği Meselesi" *Millî Mücadele'nin Yerel Tarihi 1918-1923 (C. 1),* Ankara: TÜBA, 2023, s. 545.
[51] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 220.

dır. Büyük Millet Meclis'inde bazı milletvekillerinin aleyhinde yaptığı girişimlere rağmen, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın Behiç Erkin'i tam olarak desteklediği anlaşılmaktadır[52].

Behiç Erkin hâtıratında hükûmetin telgrafhanelerinden gelmiş telgrafçıların bandla muhabere etmediklerinden şikâyetçi olmaktadır. Her bir telgrafçı makinalarını üstüne değişik ebad konserve kutuları koymuş gelen yankılara göre telgrafları alıyorlardı. Erkin, bandla muhabere sağlamak için çok uğraştığını, ceza verdiğini ve sonunda başarılı olduğunu belirtmektedir[53]. Ahmed Fahri Bey'in raporunda bu hususa değinmemesi çok ilginçtir.

Belgede henüz görev emri gelmediği söz edilen Ahmet Edip Efendi muhtemelen Afyon Karahisar'da bulunan ve Ankara'da posta ve telgraf bürosu kurulması için görevlendirilen muamelat müfettişi Edip (Giztel) olsa gerektir[54].

Ziya Gürel'in 1953'te Behiç Erkin'le yaptığı röportajını anlattığı yazısına eklediği 4. dipnotta, 26 Ağustos 1922 sabahı, Adapazarı ile haberleşmenin demiryolları telgraflarının bağlantısı olmadığından, PTT idaresinin (devlet telgrafhaneleri) aracılığıyla yapıldığı anlaşılmaktadır[55]. 27 Ağustos akşama doğru Büyük Çobanlar İstasyonun 5 km batısındaki Kumrulu mevkiindeki demiryolu telgraf memurundan Afyon'un Türk ordusu tarafından istirdat edildiği haberi alındığına[56] göre Ahmed Fahri'nin raporunda belirlediği eksikliklerin bu hat üzerinde kısmen giderildiği düşünülebilir. Diğer yandan Hükûmete, Anadolu-Bağdat Demiryolu hattını şirketten satın alma yetkisini veren kanun TBMM'de 22 Nisan 1924'te kabul edildi[57].

Teşekkür Notu: Ahmed Fahri Bey'in vefat tarihini tam olarak tespit etmeme yardımcı olan ve onunla ilgili farklı kaynaklara dikkatimi çeken hocam Prof. Dr. Ali Birinci'ye yine minnettarım. Bu belgenin Behiç Erkin koleksiyonuna ait olduğunu öğrendiğim Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Mesut Çapa'ya ve Öğr. Gör Mustafa Toker'e teşekkürü bir borç bilirim. Prof. Dr. Ali Şükrü Çoruk da 2 Şubat 2020'de paylaştığı bilgilerle dijital ortamın Ahmed Fahri Beyden mahrum kalmamasını sağlamıştır. Öyle ki yapay zekâ "Telgrafçı Ahmed Fahri Bey kimdir?" sorusuna ancak bu bilgilerle cevap verebilmiştir. Ayrıca Leyla Nur Çelikağı'na, Fatih Kılıç'a ve Arş. Gör. Tuğba Ortaç'a yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim.

[52] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 222.
[53] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 219.
[54] Asaf Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı- 2. Cilt. Eğitim Notları*. Ankara: Efem Matbaacılık, 1968. , s. 672; Özcan, Halil. "Milli Mücadele'nin 100. yılında "Telgraf Cephesi" ve PR Gizli Telgraf Merkezi". *Bütün Dünya*, 05, (2019), s.81.
[55] Ziya Gürel, "Kurtuluş Savaşında Demiryolculuk VII". *Belleten,* 51/200, (1987), s.854.
[56] Behiç Erkin, *"Hâtırat",* s. 229.
[57] Ziya Gürel, "Kurtuluş Savaşında..", s.861.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

Ahmed Fahri'nin sicill-i ahvâli için BOA, SAİDd, C. 8, s. 147 -148.
Ahmed Fahri'nin seyahati hk. BOA, DH.EUM.SSM, nr. 47/48, 13.04.1340 (14 Aralık 1921)
Ahmed Fahri'nin Roma seyahati hk. BOA, BEO, nr. 2787/209023, 26.01.1324 (22 Mart 1906).
Ahmed Fahri'ye maaş bağlanması hk. BOA, SD, nr.2797/69, 27.08.1326 (9 Kasım 1910)
Ahmed Fahri'nin sunduğu rapor için Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, A6 kataloğu 406, kutu: 179, Belge: 12, R. 07.02.1338 (M.7 Şubat 1922)].

Süreli Yayın

Cumhuriyet, Nu. 2085 (25 Şubat 1930)

Makale ve Kitaplar

Ahmed Fahri. "Salih Zeki Bey (Hasan Fehmi Bey Biraderime". *Muallimler Mecmuası*. 2/21, (1924): 589-593.
Alkan, Ahmet Turan. *Sıradışı Bir Jön Türk Ubeydullah Efendi'nin Amerika Hatıraları.* Ankara: İletişim Yayınları, 1989.
Anonim. "1" numaralı Darüşşafakalının gerçekleşen rüyası". *Darüşşafaka*, 1/3 (2009): 14-16.
Anonim."Fahri Şandor", *Postel,* 12, (1962): s. 2-3.
Ata, Bahri. "Talihsiz Osmanlı Kuşları: On yıl Geciken Telgraf ve Stratford Canning". *Türk Yurdu.* (148-149), (2000):150-155.
Birinci, Ali. "Salih Zeki Bey Destanına Mukaddeme". *Müteferrika.* 1/61, (2022): 5-61.
Demir, Tanju. *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatının Tarihsel Gelişimi (1840-1920).* Ankara: PTT Genel Müdürlüğü, 2005.
Demir, Tanju. "Osmanlı Haberleşme Kurumunda Yabancı Uzmanlar ve Emil Locaine Efendi". *Kebikeç*, 19, (2005): 35-53.
Durukal, Hüsnü Sadık. "Milli değerden Büyük Kaybımız"". *Post-Tel.* 21/20 (1954): 23-28.
Durukal, Hüsnü Sadık. "Hocamız merhum Mehmet Kalmuk'un Paristeki tahsil hayatına dâir hâtıraları ". *Post-Tel.* 11/21 (1955):1-3.
Durukal, Hüsnü Sadık. "80'lik Telgrafçı Fahri İlgören ile Karşıkarşıya". *Güvercin.* 19, (1958): 3.
Erkin, Behiç. *Hâtırat 1876-1958*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 3. bs., 2023.
Gürel, Ziya. "Kurtuluş Savaşında Demiryolculuk VII". *Belleten.* 51(200), (1987): 849-862.
Kalmuk, Mehmet Emin, "P.T.T. Hizmetinde Darüşşafakalılar" *Darüşşafaka: Türkiye'de İlk Halk Okulu*" içinde. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1948, 26-37.
Kocaman, Meltem. "Darüşşafaka'da Fizik Eğitiminin Başlangıcı". *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*. XIV/2 (2013): 87-117.
Özcan, Halil. "Millî Mücadele'nin 100. yılında "Telgraf Cephesi" ve PR Gizli Telgraf Merkezi". *Bütün Dünya*. 05, (2019): 75-82.
Parlak, Ferhat Hüseyin. PTT Mekteb-i Âlisi (1910-1934). Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Üniversitesi, 2013.
PTT Genel Müdürlüğü. İstiklal Harbi'mizde PTT. Ankara: PTT, 2009.
Salih Zeki ve Ahmed Fahri. *Hikmet-i Tabiiye*, 1. c. İstanbul: Karabet Mat., 1309.
Salih Zeki ve Ahmed Fahri. *Hikmet-i Tabiiye*, 2. c. İstanbul: Karabet Mat., 1309.
Saraç, Celal. *Salih Zeki Bey, Hayatı ve Eserleri,* Haz. Yeşim Işıl Ülman. İstanbul; Kızılelma Yayıncılık, 2001.
Tanrıkut, Asaf. *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı- 2. Cilt. Eğitim Notları*. Ankara: Efem Matbaacılık, 1968.
Toprak, Zafer. *Darüşşafaka Tarihi (1863-1998).* İstanbul: Ser Ofset San ve Tic. Ltd. Şti., 1998.
Toptaş, Seyfi. "İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2004.
Türkmen, İsmet. "Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde Demiryolları İdaresinin Güvenliği Meselesi" *Millî Mücadele'nin Yerel Tarihi 1918-1923 (C. 1),* Ankara: TÜBA, 2023, 537-547.

Yaman, Mehmet Şükrü. "Osmanlı Posta Teşkilatı'nın Dünya Posta Birliği İle İlişkileri (1874-1920)". Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2021.
Yıldırım, Seyfi. "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Bürokrat ve Siyasetçi Mehmet Sabri Toprak". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 24/71, (2008): 513-542.

EKLER

Ek-1: Ahmed Fahri'nin sicill-i ahvâli, BOA, SAİDd, C. 8, s. 147 -148.

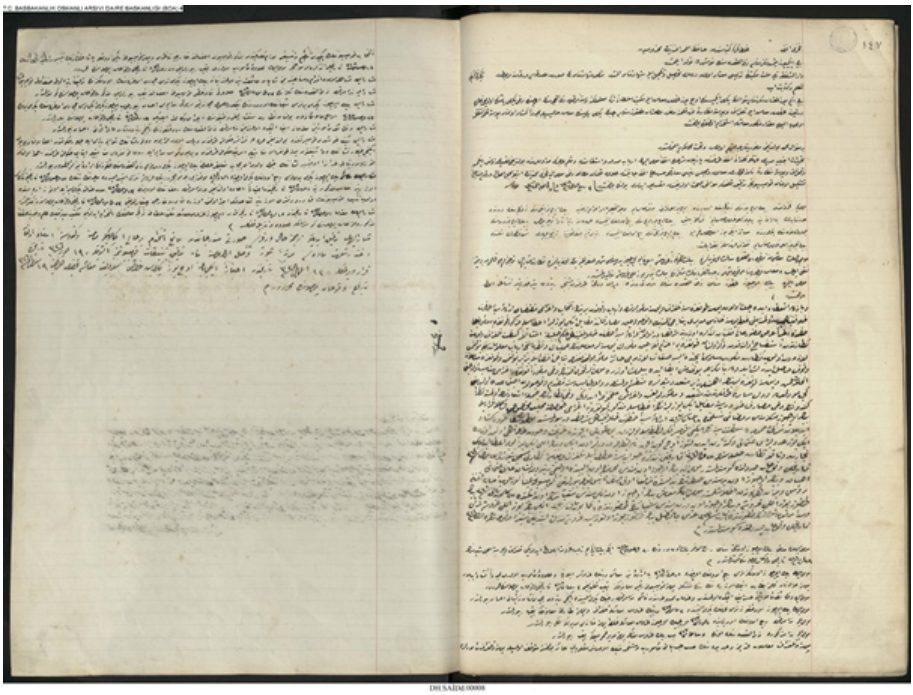

Ek-2: Telgraf Mühendisi Ahmed Fahri Sunduğu Rapor. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, A6 kataloğu 406, kutu: 179, Belge: 12, R. 07.02.1338 (M.7 Şubat 1922)].

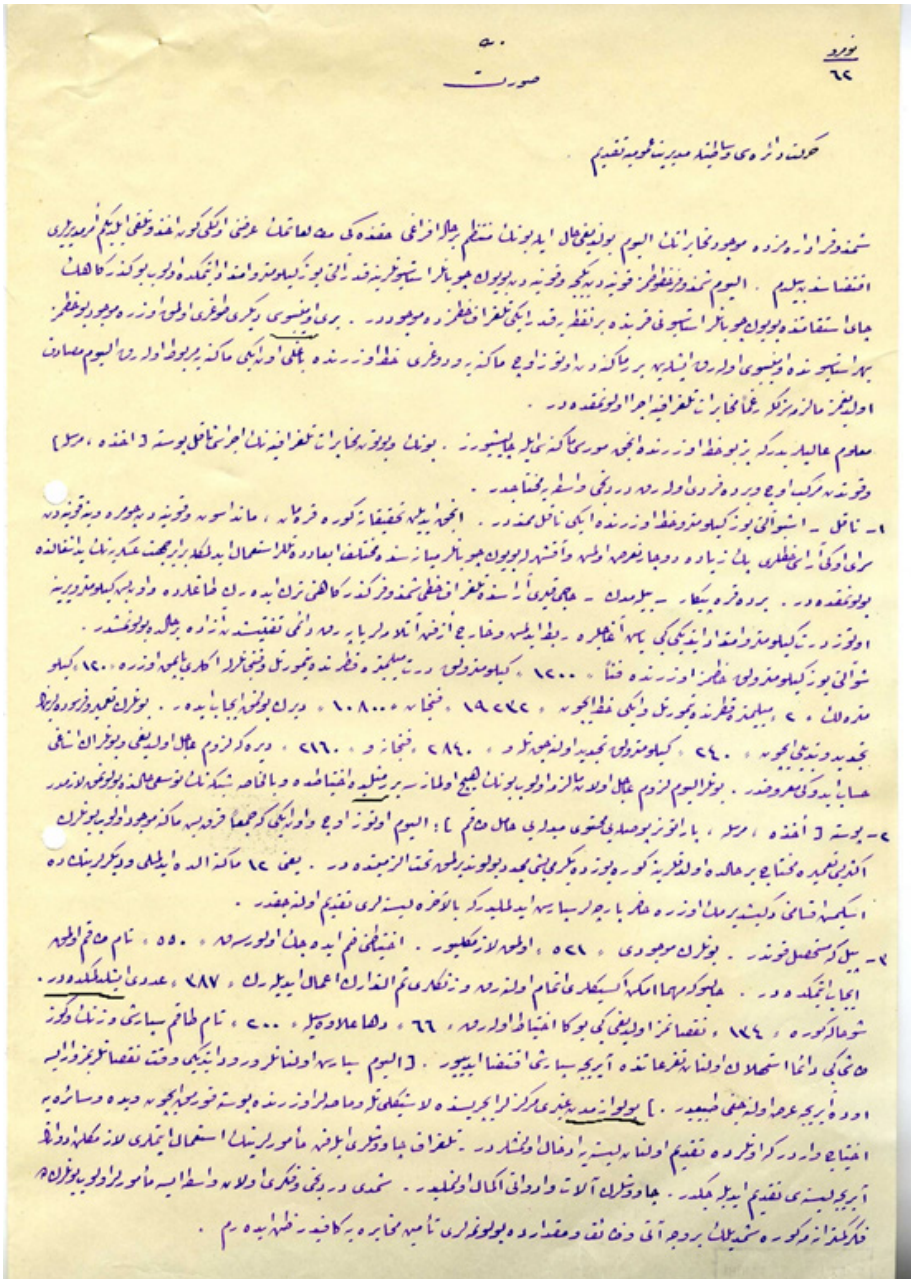

Ek-3: Telgraf Mühendisi Ahmed Fahri'nin Sunduğu Raporun Transkripsiyonu

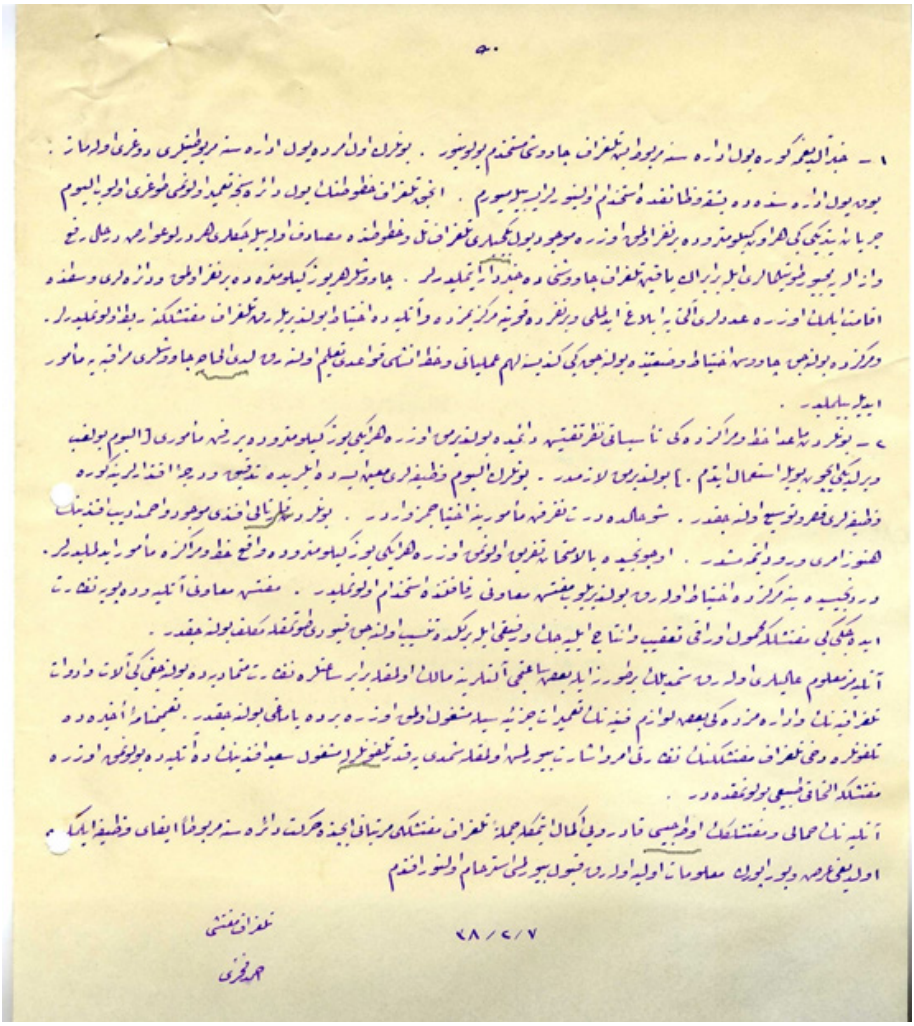

٥٠

١ - هذا الیوم کوره یولی اداره سنه سی یولنه تلغراف هاوه تی تسخدم اولونیور . بونلرك اول اورده یولی اداره سنه سی یولنه تی وغری اولدیغندن
بوده یولی اداره سنده ده بشقه خطا تسخدم اولنیور . اخی تلغراف خطوطنك یولی اداره سنجه تعمیر اولنمی طوغری اولوب الیوم
جریانه بندیکی کبی اهالیدن کیلومتره ده بر تلغراف اجرتی موجود اولوب کمارکی تلغراف خطوطنده مصادف اولدیغی کبی رلوی اداره سنه رسائل رفع
واداره سی یولنه اجرا اولنمق لازم کلیر . هاوه تی تسخدم اولنمیوب تلغراف هاوه تی تسخدم اولنمسی اداره سنه ده بر تلغراف اجرتی وسفده
اقامه اولنه جق اداره عدد لری آلی یا بالاغ ایچلی و بر تلغراف قوتنه مرکز اداره و آتیده اخیا اولنه جق بر تلغراف مفتشلکنه ربط اولنمیدر .
ومرکز اداره یولنمق هاوه سنه اخیاط وضعیتنه اولنه جق کبی سنه لهم عملیاتی وخط انشای موعد تعلیم اولنه جق لدی الحاجه هاوه تی سری مراقبه مامور
ایدیله بیلمیدر .

٢ - بونلر ربط خط ومرکز اداره کی تاسیساتی نظر تفتیشه آلنیده اولنه جق اوزره تلغرافچی یوزباشیلرندن مزود و برخه مامور ی [الیوم بولنمیه
ویرلیکی کبی] بولندیرمق لازمدر . بونلرك الیوم وظیفه لری یعنی اداره ایچریسنده تلغراف و رجاء اخذ ایتمکدن عبارت
وظیفه لری فقط توسیع اولنه جقدر . شو حالده ده تلغرافه مامور یتنه اخیا جزو اردر . بونلرك تلغرافی هندی موجود و محمد یه اخذ اولنه جق
اقتضا ایدن ورود ایتمکده در . اوه جهتیه بالاوسطا تلغرافچی اولمق اوزره تلغرافچی یوزباشیلرندن و واقع خط ومرکز اداره مامور ایدیله بیلمیدر .
ورتبه سنه مرکز اداره اخیاط اولدیغی یولنه بر یولنه بر یولنه بر

Bih

Numara/62
Suret
Hareket Dairesi ve Vasıtasıyla Müdüriyet-i Umumiye Takdim

Şimendifer idaremizde mevcud muhaberatın elyevm bulunduğu hal ile bunun muntazam bir hale ifrağı hakkındaki mutalaatımın arzını evvel ki gün ahzı ve telakki eylediğim emr-i müdürleri iktizasından bildim. Elyevm şimendifer hududumuz Konya'dan Yenice ve Konya'dan Büyük Çobanlar istasyonlarına kadar altı yüz kilometre imtidad etmekte olup, bu güzergâhın Çay istikametinde Büyük Çobanlar istasyonu karibinde bir noktaya kadar iki telgraf hattımız da mevcuttur. Biri omneson? diğeri doğru olmak üzere mevcud bu hattımız beher istasyonda omneson? olarak işlerin bir makineden otuz üç makineye doğru hat üzerinde bağlı on iki makineye merbut olarak elyevm-i mesarif olduğumuz malzemesizliklere rağmen muhaberat-ı telgrafiye icra olunmaktadır.

Malum aliyeleridir ki biz bu hat üzerinde ancak Mors makinesi ile çalışıyoruz. Bunun ve bütün muhaberat-ı telgrafyenin icrası nakil, posta (ahza, mürsile) ve kuvvetten mürekkep üç ve bir de ferdi olarak dördüncü vasıtaya muhtaçtır.

1- Nakil- iş bu altı yüz kilometre ve hat üzerinde iki nakil mümteddir. Ancak edilen tahkikata göre Karaman, Mandasun (Demiryurt) ve Konya'dan Çumra ve yine Konya'dan Sarayönü arası hatları pek ziyade duçara taarruz olmuş ve Akşehir'le Büyük Çobanlar meyanesinde muhtelif ebadda teller istimal edilmekle beraber cihet-i askeriyenin yed-i işgalinde bulunmaktadır. Bir de Karapınar (Ereğli) –bilemedin- Hacıkiri arasında telgraf hattı şimendifer güzergahını terk ederek dağlarda ve on beş kilometre ve yerine otuz dört kilometre imtidad ettiği gibi baş ağaçlara rabt edilmiş ve hariç ezfen atlamalar yaparak daimi teftişten azade bir halde bulunmuştur.Şu altı yüz kilometrelik hattımız üzerinde fennen "1200" kilometrelik dört milimetre katarında demir tel fincanlarla onları yapmak üzere "120" kilometrelik "2" milimetre katarında timur tel ve iki hat için "19.232" fincan "10.800" direk bulunmak icab eder. Bunların tamir ve fersudelerinin tecdid ve tebdili için "240" kilometrelik tecdid olunacak tele ve "2840" fincana ve "2160" direğe lüzum acil olduğu ve bunlar en aşağı hesab ettiği maruzdur. Bunlar el yevm lüzumu acil olan malzeme olup, bunun hiç olmazsa birer misli de ihtiyatta bilhassa şebekenin tevsiği halinde bulunmak lazımdır.

2- Posta (Ahza, mürsile, paratoner pusulaya muhtevi mebdileyi hamil takım): El yevm otuz üç ve on ikiki cem'an kırk beş makine mevcud olup bunların ekseriyi tamire muhtaç bir halde olduklarına göre yüzde yirmi beşi müceddid bulundurulmak taht-ı elzemiyettedir. Yani 12 makine elde edilmeli ve diğerlerinin de eskimiş aksamatı değiştirmek üzere hazır parçalar sipariş edilmelidir ki bilahare desteleri takdim olunacaktır.

3- Pil ki mustahsil kuvvettir. Bunların mevcudu "521" olmak lazım geliyor. İhtiyatını zam edecek olursak " 550" tam takım olmak icab etmektedir. Hâlbuki

mühima imkân eksiklikleri itmam olunarak ve zenkleri şam alınarak imal edilerek "387" adedi işitilmektedir. Şu hale göre "134" noksanımız olduğu gibi buna ihtiyat olarak "66" daha ilavesiyle "200" tam takım siparişi ve zenk ve göz taşı gibi daima istihlak olunan takarruatında ayrıca siparişi iktiza ediyor. (El yevm sipariş olunanlar vurud ettiği vakit noksanlarımız var ise o da ayrıca arz olunacağı tabiidir.) Bu levazımdan gayri merkezler içerisinde lastikli tele ve mahasalar üzerinde posta kurmak için vida vesaireye ihtiyaç vardır ki onlarda takdim olunan listeye idhal olunmuştur. Telgraf çavuşları ile fen me'murlarının istimal etmeleri lazım gelen edevanın ayrıca listesi takdim edilecektir. Çavuşların âlât ve edevâtı ikmal olunmalıdır. Şimdi dördüncü ve fikri olan vasıta ise me'murlar olup bunlarında fikr-i kemteraneme göre şimdilik bervech-i ati ve zaif ve mikdarda bulunmakları te'min muhabereye kâfidir zan ederim.

Bih

1- Haber aldığıma göre yol idaresine merbut beş telgraf çavuşu müstahdem bulunuyor. Bunların evvel emirde yol idaresine merbutiyetleri doğru olamaz. Yok yol idaresinde de başka vezaifte istihdam olunurlar ise bilemiyorum. Ancak telgraf hudutunun yol dairesince tamir olunması doğru olup elyevm cereyan ettiği gibi her on kilometre de bir nefer olmak üzere mevcud yol binicileri telgraf teli ve hudutunda tesadüf olabilecekleri her türlü avarız derhal refi vaz ile mecbur tutulmaları ile beraber en yakın telgraf çavuşunu da haberdar etmelidirler. Çavuşlar, her 100 kilometrede bir nefer olmak ve daireleri vasatında ikamet eylemek üzere adetleri altıya iblağ edilmeli ve bir neferde Konya merkezimizde ve atölyede ihtiyat bulundurularak telgraf müfettişliğine rabıt olunmalıdırlar. Ve merkezde bulunacak çavuş, ihtiyat vaziyetinde bulunacak gibi kendisine lehim ameliyatı ve hat inşası kavaidi talim olunarak ledelhace çavuşları merakıbeye memur edilebilmelidir.

2- Bunlardan maada hat ve merakizdeki tesisatı nazar-ı teftişi daimi de bulundurmak üzere her iki yüz kilometrede birer fen memuru (elyevm bu lakap verildiği için böyle istimal ettim.) bulundurmak lazımdır. Bunların elyevm vazifeleri muayyen ise de ileri de tetkik ve derece-i iktidarlarına göre vazifeleri kasr ve tevsiğ olunacaktır. Şu halde dört nefer fen memuruna ihtiyacımız vardır. Bunlardan Fartali Efendi mevcud ve Ahmet Edip Efendi'nin henüz emri vurud etmemiştir. Üçüncü de bi'limtihan tefrik olunmak üzere her iki yüz kilometrede vakiğ hat merakize me'mur edilmelidir. Dördüncüsü de yine merkezde ihtiyat olarak bulundurulup müfettiş muavini refakatinde istihdam olunmalıdır. Müfettiş muavini atölye ve depoya nezaret edeceği gibi müfettişliğe mahmul evrakı takip ve intaç eyleyecek ve refiki ile birlikte tensip olunacak kuyudu tutmakla mükellef bulunacaktır.

Atölyemiz malum-u âlileri olarak şimdilik bir torna ile bazı saatçi aletlerine malik olmakla beraber saatlere nezaret mütematiyede bulunacağı gibi âlât ve edevât-ı telgrafyenin ve irademizdeki bazı levazım-ı fenniyenin tamirat-ı cüz'iyesiyle meşgul olmak üzere bir de yamağı bulunacaktır. Tamimname-i ahire de telefonlara dahi telgraf müfettişliğinin nezareti emr ve işaret buyrulmuş olmakla şimdiye kadar telefonlarla meşgul Said Efendi'nin de atölyede bulunmak üzere

müfettişliğe iltihakı tabii bulunmaktadır.Atölyenin hamalı ve müfettişliğin odacısı kadroyu ikmal etmekle cümleten telgraf müfettişliği mürettebatı içinde hareket dairesine merbuten ifay-ı vazife eylemekle olduğu arz ve bu raporun malumat-ı evveliye olarak kabul buyrulması istirham olunur efendim.

7/2/38

Telgraf Müfettişi
Ahmed Fahri